

LA MORT, LA VERITAT I EL FEIXISME

JAUME FARRERONS

La present comunicació és un brevíssim resum de la meua tesi doctoral.¹ Dividirem la comunicació en dues parts. La primera intentarà caracteritzar les aportacions més originals de la tesi. La segona, llur articulació lògica. Les conclusions són quatre: 1/ L'ontologia fonamental de Heidegger és una fonamentació filosòfica integral de la ideologia feixista; 2/ El centre de l'ontologia fonamental a *Sein und Zeit*² és «l'enunciat VM», a saber, «la mort és la veritat de l'existència»,³ que ha estat ignorat i bandejat pels especialistes,

1. *Verdad y muerte. Filosofía frente a cosmovisión en el primer Heidegger (1919-1929)* ha estat dirigida pel doctor Miguel Ángel Granada. La defensa se celebrà el passat 8 d'abril a la Facultat de Filosofia de la UB. El president del Tribunal fou el doctor Félix Duque Pajuelo, suposat especialista en Heidegger. L'exposició es va gravar i hom pot visionar-la aquí: <https://filosofia-catalana.com/wordpress/index.php/2019/05/03/verdad-y-muerte-filosofia-frente-a-cosmovision-en-el-primero-heidegger-1919-1929-defensa-de-la-tesis-jaume-farrerons/>

2. *Ésser i temps*. Considero una vergonya nacional que l'obra cabdal de la filosofia contemporània, la qual, a més, és una fonamentació ontològica del nacionalisme de primera magnitud, no hagi estat traduïda al català després de mig segle d'autonomia.

3. A partir d'ara utilitzarem l'expressió «enunciat VM» per referir-nos a «la mort és la veritat de l'existència». Cal aclarir que és un enunciat, no una frase que es pugui trobar literalment al text de Heidegger, fet que ja vaig explicar a la meua ponència al II Congrés Català de Filosofia (2011) «Condicions metodològiques i conseqüències polítiques de l'enunciat

sobretot pel que fa a les seves decisives funcions internes dins l'estructura de l'ontologia fonamental; 3/ El concepte de *metaparadigma*: l'home no cerca la veritat, sinó que la defuig: nosaltres ja hem comprès (*verstehi*) la veritat i tota la nostra vida consisteix a evitar que aquesta *precomprensió* esdevingui coneixement exprés, lingüístic, públic, institucionalitzat i, per tant, ideologia política i estructura d'Estat; 4/ La història de la humanitat és la lluita entre la manifestació i l'ocultació de la veritat articulada en dues formes matrius de creença que anomeno respectivament ideologies A i B.

Contribucions més importants de la tesi⁴

L'objecte de la investigació ha estat recodificar l'ontologia fonamental de Heidegger (paradigma de la vida/praxi) en els termes del vigent paradigma del llenguatge (*linguistic turn*) i, més en concret, de l'Escola de Frankfurt. Tot plegat amb l'excusa de legitimar paradigmàticament l'obra capital de Heidegger davant possibles imputacions de suposada obsolescència paradigmàtica, però *last but not least* palesant-ne la directriu interpretativa vàlida dels corol·laris ètics i polítics. De fet, aquesta hauria estat la tasca del filòsof alemany K. O. Apel⁵. Així que caldria concretar més encara l'objecte de la tesi i aclarir que l'esmentada recodificació respon sols davant la *segona generació* de l'Escola de Frankfurt i, al capdavall, del corrent filosòfic —frank-

“La mort és la veritat de l'existència”», Barcelona: Afers, 2012, p. 381-388.

4. Un resum més detallat de la tesi en forma de guió de l'exposició oral es pot llegir en línia aquí: <https://filosofia-catalana.com/wordpress/index.php/2019/09/21/tesis-doctoral-de-jaume-farrerons-guion-para-su-defensa-ante-el-tribunal/>

5. Algú de qui no resta gaire indiscutida la militància frankfurtiana: no el trobem als manuals expositius sobre l'Escola de Frankfurt.

furtià o no—⁶ anomenat *ètica dialògica*. La diferència entre el plantejament apelià i el nostre és que nosaltres, després de la recodificació, seguim sent *heideggerians* i Apel, no; perquè, almenys en primera instància, només ens interessa l'ètica dialògica quant a paradigma formal expositiu, tot rebutjant els continguts ideològics religiosos —jueus— procedents de la *primera generació* (Adorno, Horkheimer, Benjamin...), els quals són introduïts de contraban per Habermas a la seva *teoria de l'acció comunicativa*. La recodificació ètico-dialògica de l'ontologia fonamental no pot resultar vàlida, en efecte, quan hom bandeja la conclusió més important de Heidegger, a saber, l'«enunciat VM». Sols des del supòsit d'aquest enunciat, que opera dins la nostra tesi en qualitat de premissa, acceptem practicar el ritual acadèmic de la recodificació paradigmàtica en homenatge al *linguistic turn*.⁷ Potser la més sorprenent de les nostres conclusions és que *la recodificació dialògica de l'ontologia fonamental de Heidegger esdevé una fonamentació de la ideologia feixista*.

Les sorpreses, emperò, no es van acabar aquí. De fet, per poder recodificar l'ontologia fonamental de manera que se'n poguessin extreure les implicacions ètico-polítiques legítimes, primer vaig haver de reinterpretar l'ontologia fonamental i enfrontar-me als intèrprets canònics actuals. Sobre aquests hi ha els qui rebutgen en bloc la filosofia heideggeriana —i ja no diguem el personatge, acusat de criminal nazi— i els qui separen personatge i pensament *però sols per falsificar aquest pensament i posar-lo al servei d'ideologies antagòniques*. Així que els intèrprets en quès-

6. En tot cas, al meu entendre, Apel s'hauria deixat influir en excés pel seu interlocutor frankfurtià, Jürgen Habermas.

7. La recodificació, a més, posarà en evidència el col·lapse del *linguistic turn*, un fals paradigma de procedència extrafilosòfica i la necessitat de restaurar el paradigma legítim, a saber, el de la vida/praxi.

tió, entre altres fraus, ometen l'«enunciat VM» i, sobretot, menystenen la seva importància i funció dins de l'ontologia fonamental. El paper de l'«enunciat VM» quant a *Vorhabe* que fa possible tota interpretació del *Dasein* i la dependència de l'ontologia fonamental respecte del *Vorhabe* autèntic o propi basat en un «ideal d'existència» que resulta ser el *feixisme*, també és una aportació original de la tesi i no precisament la menys rellevant.

La tercera qüestió important plantejada per la tesi i que forma part orgànica de la seva estructura lògica ha estat ja anunciada en aquests Col·loquis de Vic més d'un cop.⁸ A la meua investigació doctoral apareix sota el concepte de *metaparadigma de la fugida davant la veritat*. Distingeixo entre els paradigmes ja reconeguts de la història de la filosofia i el metaparadigma que n'agrupa més d'un. Aquests paradigmes són, a hores d'ara, quatre: 1/ El paradigma de la cosa (ontologia antiga); 2/ El paradigma del subjecte (des de Descartes); 3/ El paradigma de la praxi (des de Nietzsche i Marx fins a Heidegger); 4/ El paradigma del llenguatge (des de la Segona Guerra Mundial). Els paradigmes 1/, 2/ i 4/ formarien part del metaparadigma socràtic de la «recerca de la veritat». A Nietzsche i Heidegger es produiria un canvi de paradigma però també metaparadigma: la veritat no és cercada pel filòsof, sinó defugida. Ja *comprenem* la veritat de bell antuvi, però no la volem *conèixer*. Hi ha una *diferència essencial entre comprensió i coneixement*. La filosofia s'ha dedicat durant segles a fer impossible el pas de la comprensió de la veritat al coneixement de la veritat. El problema del metaparadigma condueix, de forma inexorable, a admetre l'existència d'un paradigma preso-

8. Cf. Jaume FARRERONS: «Ser i raó. La facticitat transcendental quant a pregunta per la identitat europea», XV Col·loquis de Vic, 2010, SCF, 2011, p. 137-148.

cràtic, heroicotràgic, que fou enterrat pel platonisme. La teoria del metaparadigma és també, doncs, un discurs sobre la restauració del paradigma originari que la filosofia acadèmica hauria falsejat. Les figures del *filòsof*, el *sacerdot* i l'*intel·lectual* serien formes institucionals però també metafísiques d'aquesta negació de la veritat⁹. La filosofia suposa un concepte o significat *ontològic* prereflexiu de la veritat que és precisament la condició de possibilitat de la recerca del vertader a la ciència o a la vida quotidiana, val a dir, en sentit *òntic*. Per exemple, l'enunciat «aquí hi ha una cadira» («és veritat que aquí hi ha una cadira»: veritat *òntica*) sols pot ser verificat si ja disposem d'un implícit sentit previ (veritat ontològica) de «veritat». *El filòsof no ha fet una altra cosa que falsificar el significat ontològic de la veritat per no haver d'admetre públicament que la veritat de l'existència és la mort*¹⁰.

La *quarta* conclusió rellevant seria el concepte d'ideologia i la *interpretació de la història* «a partir de dues ideologies» que he anomenat provisionalment «ideologia A» i «ideologia B». La «ideologia», un terme tècnic a la tesi, subjau al *Vorhabe*, que constitueix el nucli del *Dasein* quant a «creença». Per entendre el que «ideologia» significa a la nostra tesi caldrà primer caracteritzar el *Dasein*: 1/ El *Dasein* es diu en primera persona del plural: «nosal-

9. La distinció entre la veritat i el vertader, o entre filosofia i ciència, resulta també fonamental per no malinterpretar el sentit de la institució científica, en què la recerca de la veritat *sí que seria legítima*.

10. I això inclou la defensa de la meua tesi doctoral, en què l'*estratègia «sueca»* fou el tret cabdal del no-debat que s'hi va celebrar. El doctorat, en efecte, fou concedit sense debatre el contingut de la tesi. L'única crítica rellevant del tribunal fou que jo m'havia *inventat* la «frase» que formula l'«enunciat VM». A l'expert en Heidegger vaig haver-li de mostrar, tot i que naturalment havien estat citades i analitzades a la tesi, les fonts textuals heideggerianes de l'esmentat enunciat.

tres» (*Mitsein*), no «jo»; 2/ El *Dasein* és executiu, no pensament teòric ni «intel·lectual»: la ideologia remet a allò que el *Dasein* fa, no a la reflexió del *Dasein*; 3/ El *Dasein* és transcendental i constituent, no una suma o «col·lectiu» d'individus empírics; 4/ El *Dasein* és de bell antuvi *comprensió* (*verstehen*), no coneixement: aquest expressa sols l'articulació lògic-lingüística de la comprensió, 5/ El *Dasein* és, en essència, una comprensió de l'ésser, una resposta a la qüestió del sentit de l'existència, de la «veritat», però pràctica, comunitària, axiològica i transcendental. Tenim, per tant, un *nosaltres executiu que comprèn l'ésser* i que *en el seu projectar-s'hi constitueix el món quant a xarxa de sentit*. El *Dasein* és la nació i a l'ontologia fonamental ensopeguem amb una *fonamentació del nacionalisme* coextensiva a la fonamentació del feixisme. Sols aquesta *producció prèvia de sentit* fa possible la producció física, econòmica, d'acord amb el concepte transcendental del *treball* que descobreix el primer Marx¹¹. La «ideologia» esmenta aquesta «creença» i apareix a l'ontologia fonamental sota el concepte, ja esmentat, de *Vorhabe*. Però com que per definició hi ha moltes ideologies possibles, les hem reduït a les dues possibilitats fonamentals que es corresponen amb l'autenticitat i la inautenticitat nues del *Dasein*. Serà autèntica o pròpia i, per tant, vàlida, aquella creença («ideologia A») que permeti l'autocomprensió del *Dasein* en termes existenciaris, és a dir, en els que hem descrit com a característiques ontològiques del *Dasein*. I serà, en canvi, inautèntica o impròpia, aquella creença («ideologia B») que falseja l'ésser del *Dasein* autointerpretant-se com a «cosa», «substància», «subjecte», etcètera... La història és així una lluita entre l'obertura i l'ocultament de l'ésser que el *Dasein* executa en si mateix. El binomi de les ideologies A/B pretén

11. Cf. Karl MARX, *Manuscrits econòmico-filosòfics*.

promoure una interpretació de la història a partir dels únics conceptes normatius de l'ontologia fonamental¹². Aquests conformen, com tothom sap, el sentit ètic de *Sein und Zeit* i, conseqüentment, són criteris inexcusables que cal tenir en compte en el moment de practicar la desitjada *recodificació ètico-dialògica* de l'obra.

L'estructura lògica de la investigació

La clau de la tesi remet al *factum* fenomenològic, mostrat per Heidegger a la Segona Secció d'*Ésser i temps*, que el *Dasein* sols es pot comprendre a si mateix en l'experiència del «fenomen VM» que fonamenta l'«enunciat VM», a saber, l'estat de resolt (*Entschlossenheit*) de l'ésser vers la mort (*Sein zum Tode*). El motiu és que únicament aquesta experiència possibilita la *totalització* del *Dasein* i sembla cosa de sentit comú que sols podem entendre el que és un ens quan el «veiem» o captem complet. No, en canvi, si en «veiem» o captem únicament una part. Cal recordar que el *Dasein* està «fet» de temps i que la seva temporalitat, viscuda quant a plexe de possibilitats fàctiques, limitades, és el fonament de la historicitat. Per tant, fonamenta la historicitat sols quant a historicitat *finita* i, en definitiva, la comprensió de la ideologia vàlida, que és tràgico-heroica i antiutòpica per essència. En efecte, el «fenomen VM» trenca de soca-rel la concepció soteriològica de la història tant en la seva versió religiosa (judeocristiana) original quant en la seva versió secularitzada (liberalisme, socialisme, comunisme, anarquisme...). La genuïna secularització pertany a l'herència religiosa pagana, ària, no a la judeocristiana que

12. Aquesta interpretació afecta necessàriament la nostra percepció òptica i historiogràfica de l'holocaust, com ja vaig explicar a la meva ponència per al Vè Congrés Català de Filosofia («El significat filosòfic de l'holocaust», Canillo, Andorra, 20 de juny de 2019).

de fet la interromp, tot provocant el gir cap a l'edat mitjana i, un cop aquella es recupera en el Renaixement, torna a interrompre-la per segon cop en un procés de desecularització que estem vivint en temps real i ens condueix a una segona edat mitjana, aquesta vegada jueva, no cristiana. *El feixisme representa la consumació de la secularització pagana ària*. La diabolització del feixisme quant a «mal absolut» no té res a veure amb els crims que hagi pogut cometre aquest corrent polític —els seus adversaris antifeixistes n'han comès també d'iguals o pitjors—, sinó a la relació estructural i essencial entre el feixisme, la veritat de la mort i el *Vorhabe* de la «ideologia A», connexions semàntiques que acredito al capítol 2 de la tesi.

L'estructura lògica de la tesi pot resumir-se, doncs, en els següents termes. Martin Heidegger, segons la seva pròpia filosofia, havia de disposar d'un *Vorhabe* abans d'engegar la interpretació del *Dasein* a l'ontologia fonamental. Aquest *Vorhabe* no podia ser un *Vorhabe* qualsevol, sinó el *Vorhabe* que fes possible la *totalització* del *Dasein*, requisit de la seva comprensió autèntica o pròpia. De faisó que l'estat de resolt i l'ésser vers la mort, que constitueixen el *Dasein* i culminen l'ontologia fonamental al final de l'obra, havien de fer acte de presència ja de forma embrionària, car sols així podien *orientar* la interpretació. Això és el que significa, precisament, *Vorhabe*, a saber, «tenir previ», sempre associat a d'altres dos conceptes germans: *Vorsicht* i *Vorgriff*. La mirada prèvia que indica direcció (*Vorsicht*) i el preconcepte (*Vorgriff*) són les notes que caracteritzen el *prejudici* hermenèutic en el sentit de Gadamer —el gran deixeble de Heidegger— a *Wahrheit und Methode*. Tanmateix, Heidegger deixa molt clar que el *Vorhabe* (que en aquest sentit entenem també quant a *Vorsicht* i *Vorgriff*) depèn d'un *ideal d'existència*. Aital remissió, practicada pel mateix Heidegger en reflexionar

sobre el mètode ontològico-fonamental, a saber, l'hermenèutica fenomenològica, és el que ens permet parlar de la *ideologia* en els termes en què l'hem caracteritzada més amunt. *Ideologia*, a la nostra tesi, és així un tecnicisme, però amb un significat no gaire allunyat del comú i, en conseqüència, no se'ns pot acusar d'arbitrarietat terminològica: entre «ideal d'existència» i «ideologia» la diferència semàntica no resulta rellevant.

Ara ens podem preguntar quin és aquest «ideal d'existència» o «ideologia» que fonamenta ontícamment el *Vorhabe* autèntic del *Dasein*. Però si apliquem el mètode que recomana el mateix Heidegger i encarem l'«estat d'interpretat» filosòfic al voltant del que hem anomenat «enunciat VM», veurem que no som nosaltres, sinó els filòsofs de la primera generació de l'Escola de Frankfurt, els qui associen aquest enunciat amb el *feixisme*. Prou conegudes són, en efecte, les imputacions d'Adorno o, per exemple, les de Herbert Marcuse al respecte. Nosaltres ens limitarem a *verificar* si aquesta imputació té algun fonament, tot distingint entre el «feixisme» quant a fenomen filosòfic de «l'estat d'interpretat» i el feixisme quant a fet històric, empíric. L'anàlisi dels ideòlegs de la Revolució Conservadora alemanya realitzat de forma sistemàtica i exhaustiva per Armin Mohler¹³ ens permet afirmar que, en efecte, entre el *Vorhabe* expressat o articulat lingüísticament per l'«enunciat VM» i la «ideologia feixista» existeix una coincidència espantosa de sentit. La *identitat semàntica* dels conceptes de *realisme heroic* —*verbi gratia* a Jünger— i *ésser vers la mort* de Heidegger, autoritza a afirmar que «l'ideal d'existència» de Heidegger,

13. Cf. Armin MOHLER i Karlheinz WEISSMANN, *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918-1932. Ein Handbuch*, Graz, Ares Verlag, 2005. Per a la nostra investigació vàrem consultar també les edicions anteriors d'aquesta mateixa obra (Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1972 i Stuttgart, Friedrich Vorwerk Verlag, 1950).

condició de possibilitat del *Vorhabe* autèntic —i, per tant, de l'accés hermenèutic a la «veritat de l'existència»— és ni més ni menys que la ideologia feixista¹⁴.

Si ara seguim el procés de fonamentació que va del «feixisme» a l'«ideal d'existència», de l'«ideal d'existència» al *Vorhabe* i del *Vorhabe* a la totalització del *Dasein* (ésser vers la mort), però ara *en sentit contrari*, veurem no sols que una ideologia determinada fa possible l'ontologia fonamental, sinó que *l'ontologia fonamental constitueix la fonamentació d'aquesta ideologia determinada*. La filosofia articula conceptualment el sentit preteòric del *Vorhabe*. El mer sentit executiu del «nosaltres» constituent de món, el *Dasein*, esdevé significat, articulació, *logos*. Quan es tracta del *Vorhabe* autèntic, la *Volksgemeinschaft* s'institucionalitza en forma d'Estat i aquesta fundació culmina en el pensament filosòfic. La filosofia és així l'autoconsciència de l'Estat, però ara aquesta hegeliana autoconsciència comporta una *revolució nacional*, finita, antiutòpica, no «universal», val a dir, la institucionalització de la ideologia nacionalista.

La noció bàsica, el fenomen ontològic-hermenèutic de *la mort*, ens permet així entendre filosòficament el compromís polític de Heidegger. El mateix filòsof ens va lliurar la clau quan parlà amb Löwith de la *historicitat* a *Sein und Zeit*. Aquesta historicitat ha de ser finita *velis nolis* perquè es fonamenta en la temporalitat *originària* del *Dasein*, el temps quant a *possibilitat*, de què està constituïda l'existència. Només cal afegir que la institucionalització de la veritat en forma d'Estat nacional és alhora, per a Heidegger, la consumació *socialista* del procés de modernització occidental engegada a Grècia i Roma i encimbellada a Alemanya.

14. La seva procedència experiencial compartida serien les trinxeres de la Gran Guerra esdevinguda forma de vida als *Freikops* alemanys i als *arditi* italians amb camisa negra.

No, per tant, quant a judeocristianisme «occidental», el qual mai podria ser *realment* secularitzat, sinó quant a paganismes ari precristià. Una secularització, en efecte, que *sols pot completar-se en termes de racionalització de la mitologia o religió germànica originàries*. L'«enunciat VM» representaria, en definitiva i sempre seguint —amb Habermas contra Habermas— la línia interpretativa d'interpretació de la modernitat com a lingüísticació del sagrat, *el darrer estadi de secularització del sagrat pagà, la mort (Ragnarök, el destí germànic) conceptualment articulada, elevada a logos, en el verb filosòfic de Heidegger*.